

Міхась КАВАЛЁЎ

ЦЯПЛО БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Уладзімір ГАЎРЫЛОВІЧ. Выбраныя творы ў двух тамах. Мазыр, Калор, 2010.

Пяру Уладзіміра Гаўрыловіча належыць шэраг твораў розных жанраў: раманы, аповесці, апавяданні, эсэ... І ўсе яны прысвежаны роднаму краю — Жыткаўшчыне, яе цудоўным людзям — палешукам. Пісьменнік імкнецца паказаць іх у часе і просторы, у вечнай стабільнасці і пастанайнай зменлівасці.

Як адзначыў у свой час Іван Штэйнер, У. Гаўрыловіч глядзіць на прыроду, людзей вачыма сына гэтай зямлі, ён імкнецца перадаць не знешнія выйгрышныя абрывы, а заглянуць у душу палешука, адчуць і пераказаць, што робіцца там, якія страсці і жарсці палаюць у душы гэтага, здавалася б, памяркоўнага і незласлівага чалавека. Перш за ўсё ў абліччы тутэйшага ён ўбачыў таго, хто па сваім унутраным харастве не саступіць ні кому.

У двухтомніку змешчаны лепшыя творы пісьменніка. Першы том складаюць раманы «Забранае шчасце» і «Цяпло маладзіка», аповесці «Глыбокія карані» і «Анёлы не вяртаюцца», апавяданні, гістарычна драма «Маленькая каралева Еўдакія Тураўская». У другі ўвайшлі дакументальныя аповесці «Дзе над горадам лунаюць буслы», «Сівая легенда», «Ты малітва мая, Вятчын!», «Жыватворныя крыніцы Палесся», «Памятаць, каб жыць», «Вясна высокага неба», эсэ, нарысы, партрэты сучаснікаў, інтэрв'ю. Напісаныя на працягу чвэрці стагоддзя, многія творы

з іх добра вядомы чытачу, друкаваліся ў беларускіх і замежных выданнях, выходзілі асобнымі кніжкамі, але некаторыя прадстаўлены ўпершыню. У. Гаўрыловіч адметны перш за ўсё тым, што працягвае класічную нацыянальную традыцыю, прадстаўленую галоўным чынам Якубам Коласам, Іванам Мележам, Іванам Шамякіным. Да прыкладу, раман «Забранае шчасце» — з'ява ў мастацкім асэнсаванні долі беларуса і Беларусі на пакручастых сцежках гісторыі.

Падзеі твора адбываюцца на радзіме аўтара, каля балотнага Князь-возера ў 30-я гады мінулага стагоддзя. Людзі тут вякімі жылі са свае працы, большасць «гарбацілася» на зямлі, здабываючы кавалак хлеба. Былі, праўда, і заможныя, але чаго гэта ім каштавала! Прыйгадаецца Лявон Бушмар з аднайменнай аповесці Кузьмы Чорнага, які да самазабыцця працаваў на зямлі, імкнуўся прыдбаць яе больш, дбаў аб дзесяцях, якім трэба будзе працягваць нялёгкую сялянскую справу. «Бушмар-раўшчына» была і на гэтай зямлі: бацька галоўнага героя рамана Рыгора Расевіча — стары хутаранец — і сам працаваў не прысядаючы, і сына выхоўваў такім жа. Пераканана паказвае яго ў час касьбы: «Нарэшце малады касец, чарнявывысокіхлопец, давёўшы пракос да канца, змогся. Ён спыніўся, каб перавесці дыханне. Зрэбная сарочканаўбрываля потам, прыліпла да спіны — не адараўца. Намоклівышэйкаленяў і штаны — вада падступала ўжо да лытак, — адна толькі выгода: прыемна халадзіла ногі. Рыгор, так звалі

касца, на вялікай сенажаці-ўболатку быў адзін. Рукавом сарочкі ён выцер узмакрэлы лоб. Цяжка ўздыхнуў. Даймала стома ў нагах, у галаве гудзела, ныла спіна. Не дзіва: касіў, не шкадуючы сябе. Быццам назло камусыці. Без перапынку. Ад расы, ледзь толькі заранілася, зачырванелася — затуманілася ў аблоках і на зямлі.

Стаяў, адпачываў хвіліны дзве, не больш. Крыху аддыхаўся, пацёр рукамі шыю. Напякло, аж балела. Зноў парушыў касу — пайшоў наперад. Займаў многа, але тым не менш ішоў па-мужчынску цвёрда, упэўнена...»

Для маладога хлопца пачынаюцца першыя жыццёвяя выпрабаванні: закахаўся ў дзяўчыну з беднай сям'і, а бацька катэгарычна забараніў браць Верку замуж, хоць яна таксама пакахала Рыгора. Яго хуценька ажанілі на дачцэ іншага хутаранца, Ядзі, дзяўчыне хоць і добрай, але ж ім нелюбімай.

А тут новая бяды — масавая калектыўізацыя, раскулачванне. Гэтыя падзеі сталі трагедыяй для маладых людзей. Грамадскія катаклізмы прынеслі гора яшчэ адной маладой пары — Ігнату і Ганьцы, дый іншым персанажам твора. Нават больш таго — у многіх сем'ях дзеці пайшлі супраць бацькоў і наадварот. Сапраўдная народная трагедыя, якую ўчынілі розныя Калатовічы ды Бадзькі, нягоднікі і няўмекі, для якіх не было нічога святога і якія дарваліся да ўлады. А таксама сельскія люмпены і п'яніцы тыпу Лейбы.

Пісьменнік праўдзіва адлюстроўвае жыццё і людзей у ім. І сярод моцных гаспадароў, нават заможных, былі добрыя, а сярод бедных сустракаліся нікчэмныя. Як тут не ўспомніць слова Васіля Быковава пра тое, што людзі падзяляюцца не па сацыяльных ці яшчэ якіх прыкметах, а на добрых і злых.

Так вясковы бальшавік Мірончык, які мае вялікую ўладу, — старшыня сельскага Савета — дапамагае многім у бядзе, бо сам па натуре добры, а вось былая цешча Рыгора Расевіча выдала яго, з-за гэтага паплаціўся жыццём і муж яе, стары Скрыпач.

У кожнага з герояў пісьменніка ў той жорсткі час была свая неаспречная праўда, якая, гаворачы словамі У. Гаўрыловіча, вяла да трагічнай, непазбежнай пагібелі адных, хто быў не згодны з ломкай жыцця ці не паспей да яе прыстасавацца, і да немінучай, не менш страшнай, маральнай гібелі другіх, хто інакшага выбару, як падпрадкавацца, не бачыў.

Уладзімір Гаўрыловіч піша шчыра, праўдзіва, пранікнёна, ярка, каларытна, лёсы герояў праpusкае праз сваё сэрца. Усе беды, пакуты ягоныя персанажы змаглі перажыць толькі дзякуючы каханию — моцнаму, усёлагынальному пачуццю, якому засталіся верныя, нягледзячы на неймаверныя жыццёвяя выпрабаванні. Зламаныя лёсы, смерць многіх — таксама плата за сапраўднае каханне.

Чацвёртая частка рамана так і называецца «Плата за каханне». Яна і дала назуву ўсёй кнізе У. Гаўрыловіча, якая ў 2007 годзе выйшла ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў серыі «Беларуская проза XXI стагоддзя», і за якую аўтар атрымаў першую рэспубліканскую літаратурную прэмію «Залаты Купідон» у намінацыі «проза».

У новым рамане «Цяпло маладзіка» пісьменнік па-мастацку даследуе сучасны дзень праз прызму часу. У аснове твора незвычайны сюжэт — каханне німецкага афіцэра і беларускай дзяўчыны, паляшучкі, падпольшчыцы, партызанкі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Аўтару удалося стварыць цікавыя, яркія чалавечыя характеристы, а гэта, як вядома, сведчанне высокага прафесіянальнага майстэрства.

Змешчаныя ў двухтомніку аповесці, апавяданні таксама прысвечаны жыццю палешукоў, сапраўдных працаўнікоў зямлі, якія заўсёды застаюцца сапраўднымі людзьмі, хоць і сустракаюцца на іх шляху такія тыпы, як Халадок — начальнік райсельгасхарчу ў аповесці «Глыбокія карані», або Ірына, дачка старога Сцёпчыка, якому далі прытулак чужия людзі (апавяданне «Вяртанне бацькі»).

У сваіх творах — займальных, арыгінальных, напісаных з пазіцыі сучаснасці — пісьменнік паказвае жыццё такім, якім яно ёсць: складаным, супярэчлівым. Ягоныя персанажы — сапраўды народныя тыпы — кожны па-свойму шукае ў ім апору. Для галоўнага героя аповесці «Глыбокія карані» Сцяпана Ільіча, які даўно і плёшна ўзначальвае калгас, апорай сталі павага аднавяскоўцаў, вера ў яго як кірауніка, які ў складаных эканамічных умовах робіць усё магчымае, каб жылося лепш, каб развівалася вытворчасць, мацнела гаспадарка. І нават патрабаванні кіраунікоў кшталту Халадка не могуць прымусіць яго здрадзіць людзям, якія спадзяюцца на свайго старшыню.

А для старой, нямоглай ужо Ганны Парэйкі апорай у жыцці сталі адносіны суседзяў, Вольгі і яе мужа Іванчыка, якія сваёй дабрынёй падтрымліваюць бабульку, якая дзень пры дні вось ужо многа год чакае свайго сына Сцёп-

ку (апавяданне «На мяжы»). Чакае і верыць, што сын абавязкова прыедзе да маці. Так, дарэчы, і здарылася, хоць і позна...

Паводле меркавання Васіля Жураўлёва, пісьменніку, каб наблізіцца ў сваім разуменні да чагосыці вялікага і складанага, трэба і самому ўзняцца на адпаведную ступень падрыхтаванасці. У Гаўрыловіч у сваіх творах праявіў сапраўднае майстэрства. Ён добра ведае гісторыю, жыццё, мову свайго роднага краю, ведае і любіць, бо інакш у чытача не з'яўляліся б слёзы на вачах пры чытанні напісанага ім, не шчымела б сэрца, не было б балоча за лёс герояў. Храналагічна падзеі твораў, змешчаных у двухтомніку, ахопліваюць перыяд ад пачатку XX стагоддзя да нашых дзён. Таму не будзе перабольшаннем сказаць, што напісанае У. Гаўрыловічам — літаратурная гісторыя жыцця палешукоў, прычым у самыя складаныя і супярэчлівія моманты.

